

ವಿಮೋಚನಾಪೂರ್ವ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ: ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣದ ಅವಲೋಕನ

ಖಾಜಾವಲಿ ಈಚನಾಳ

ಸಹಾಯಕ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕ ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು

ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ

ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಜೇವರ್ಗಿ.

Article Link: <https://aksharasurya.com/2023/07/khajavali-eachanal/>

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪ್ರಾಂತದ ಕನ್ನಡ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಕುರಿತು ವಿಚಾರ ಮಾಡುವಾಗ, ಎರಡು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಒಂದು, ಹಿಂದೆ 1948ಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಈ ಪ್ರಾಂತ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಬಹುಭಾಷಿಕ ಜನಸಮುದಾಯ ಮತ್ತು ಅದರ ತೆಲಂಗಾಣ ಮತ್ತು ಮರಾಠವಾಡವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಎರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಅಥವಾ ಚೆದುರಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರ ಪ್ರದೇಶಗಳು. ಎರಡು, ಇಂಥ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮೂಡಿಬಂದ ಈ ಪ್ರಾಂತದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಬಹುಮುಖ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಹಾಗೆ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡಿದರೆ ಕನ್ನಡಿಗರು ತಮ್ಮ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಹರಿದುಬಂದ ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಏನಿದ್ದರೂ ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿದ ಎರಡು ಭಾಷಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅರಳಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದದ್ದು ಒಂದು ಅಚ್ಚರಿಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಆದರೂ ವಿಭಿನ್ನ ಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಪೋಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೈದರಾಬಾದ್-ನಿಜಾಮೀ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸತ್ವಗಳನ್ನು ಹೀರಿಕೊಂಡು, ಅನ್ಯಭಾಷೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಆಕ್ರಮಣ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದರೂ, ತಮ್ಮ ತನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, 1951ರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನಿ ಜವಹಾರಲಾಲ್ ನೆಹರೂ, ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಗರದ ನಿಜಾಂ ಕಾಲೇಜು ಹತ್ತಿರದ ಪತೇಹ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಭಾರೀ ಜನಸಮೂಹವನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಆಡಿದ ಈ ಮಾತು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದ್ದವು.

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನ “ತನ್ನದೇ ಆದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹೊಂದಿದೆ. ಇದರ ಸಂಕೀರ್ಣ ಮತ್ತು ಬಹುವಿಧ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ವರೂಪ ಇಡೀ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಕಾರಣ ಈ ಪ್ರಾಂತ್ಯದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೀಗೆಯೇ

ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಅಪೇಕ್ಷೆ ನಮ್ಮದಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಈ ಆಸೆ ನೆರವೇರಲು ಇಲ್ಲಿಯ ಜನನಾಯಕರ ಆಶೋತ್ತರಗಳು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಾದು ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆ” ಎಂದು ತುಂಬ ಭಾವುಕರಾಗಿ, ಉತ್ಸುಕತೆಯಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದ್ದರು.

ಆದರೆ, ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಆಗಲೇ ಈ ಪ್ರಾಂತದ ತೆಲುಗು, ಮರಾಠಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಜನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ ರಚನೆಗಳ ಬೇಡಿಕೆ ಮುಂದಿಟ್ಟು, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ವಾಸ್ತವ ಸಂಗತಿ. ಮೂರು ಸಲ ಆಂಧ್ರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಆ ಜನತೆಯಿಂದ ಆಂಧ್ರ ಕೇಸರಿ ಎಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡ ಟಿ. ಪ್ರಕಾಶಂ ಅವರು 1913 ರಿಂದಲೇ ತೆಲುಗು ಭಾಷಿಕರು ಒಂದುಗೂಡಬೇಕು, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರಾಂತ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಕರೆ ಕೊಟ್ಟು ಸಂಘಟನಾತ್ಮಕ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದರು.

ಜವಹಾರಲಾಲ್ ನೆಹರೂ ಮುಂತಾದ ನಾಯಕರಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿಯ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿದ್ದರೂ, ಹೈದರಾಬಾದ ಪ್ರಾಂತ ಬಹುಭಾಷಿಕ ಬಹುಮುಖಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹಾಗೆ ಕಾಯ್ದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿತ್ತು. ಬಹುಶಃ ನೆಹರೂ ಅವರ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಎನ್ನುವಂತೆ 1951 ರಲ್ಲಿ ತೆಲಂಗಾಣ ಪ್ರದೇಶದ ಅದರಲ್ಲೂ ಹೈದರಾಬಾದ ನಗರದ ವಿವಿಧ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಉಸ್ತಾನಿಯಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳು ‘ಓರಟಿ ಟಣಟಇಂಜಿ ರಂ ಛಿಚಿಛಿಇ’ ಅನ್ಯ ಪ್ರಾಂತೀತರು ತೊಲಗಿ ಎನ್ನುವ ಉಗ್ರ ಚಳವಳಿ ಹೂಡಿದ್ದರು.

ಆ ಚಳವಳಿಯ ಉದ್ದೇಶ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನೌಕರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದಾದರೂ ಸುಮಾರು 2 ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಈ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ನಡೆಯಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ಮೇಲೆ ಲಾರಿ ಪ್ರಹಾರ, ಗಾಳಿ ಗುಂಡೇಟು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಜರುಗಿ, ಬಳಿಕ ಅಂದಿನ ಹೈದರಾಬಾದ ಜನನಾಯಕ ಮತ್ತು ಉಸ್ತಾನಿಯಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಅಂದಿನ ಕುಲಪತಿ ನವಾಜ್ ಆಲಿಯೂವರ ಜಂಗ್, ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ ಈಶ್ವರನಾಥ ಟೋಪಾ, ಪ್ರೋ. ದೊರೆಸ್ವಾಮಿ ಮುಂತಾದವರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದಾಗಿ ಅದು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡಿತ್ತು.

ಈ ಸಾಮೂಹಿಕ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ

ಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಈ ಅನ್ಯ ಪ್ರಾಂತೀಯರೇ ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಇಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಸ್ತುತವಾದರೂ, ಇದರಿಂದ ಹೈದರಾಬಾದ ನಗರದ ವಿವಿಧ ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕನ್ನಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಒಂದುಗೂಡಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಪರಿಷತ್ತು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು, ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಮಾವೇಶ ಕರೆದು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತ ಬಂದದ್ದು ಮಾತ್ರ ಗಮನಾರ್ಹ.

ಅನ್ಯ(ಪ್ರಾಂತೀಯ)ರು ತೊಲಗಿ ಚಳವಳಿಯ ಬಿಸಿ ಆರುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತ ರಚನೆಗಳ ಚಳವಳಿ ಕಾವೇರಿತು. ತೆಲಗು, ಮರಾಠಿ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕ ಸಮುದಾಯಗಳು ಉಗ್ರ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದವು. ಇದಲ್ಲ ಘಟಿಸಿದ್ದು ಹೈದರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಕೊನೆಗೊಂಡ ಬಳಿಕ ಎನ್ನುವುದು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿ.

ಸುಮಾರು 1800 ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನ ಬ್ರಿಟಿಷರೊಡನೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮೈತ್ರಿ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿದ ಬಳಿಕ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೊಡನೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಚೆಲ್ಲಾಟ ನಡೆಸಿದರು. ಅಂದಿನಿಂದ 1948 ರ ವರೆಗೆ ಸುಮಾರು 150 ವರ್ಷ ಕಾಲ ಹೈದರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಜನತೆ ಕಂಡ ಆಘಾತ, ಉಂಡ ನೋವು ಅವರ್ಣನೀಯ ಎಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು.

1800 ರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ ಕಂಪನಿ ಸರ್ಕಾರ ನಿಜಾಮರಿಗೆ, ಒಂದೆರಡು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ಮತೆ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸು. 100 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಇದೇ ನಡೆದಿತ್ತು. 1902ರ ನವೆಂಬರ 5 ರಂದು ಅಂದಿನ ವೈಸರಾಯ ಲಾರ್ಡ್ ಕರ್ಝನ್ ಹೈದರಾಬಾದ ನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅಂದಿನ ನಿಜಾಮ ಆಡಳಿತದೊಂದಿಗೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಹೈದರಾಬಾದ ಸಂಸ್ಥಾನ ನಿಜಾಮರ ಪಾಲಿಗೆ ದಕ್ಕಿತು, ಮತ್ತು ನಿಜಾಮರ ನಿರಂಕುಶ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಬೆಂಬಲವೂ ದೊರೆತಿತ್ತು.

1911 ರಲ್ಲಿ ಆರನೇ ಅಸಫ್ ಜಾಹ್ ಕಾಲವಶರಾದ ಬಳಿಕ, ನವಾಬ್ ಮೀರ್ ಉಸ್ಮಾನ್ ಅಲೀಖಾನ ಅವರು ಏಳನೇ ಅಸಫ್ ಜಾಹ್ ಆಗಿ ಅಧಿಕಾರ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ನಿಜಾಮರಿಗೆ 27 ವರ್ಷ. ನಿಜಾಮರ ಆಡಳಿತದ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ

ಕ್ರಿಯೆಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಸಿಡಿದೆದ್ದ ಜನ, 1920ರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ವಿರುದ್ಧ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೂ, 1947 ರಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಭಾರತದ ತುಂಬ ವಿಜಯೀ ವಿಶ್ವ ತಿರಂಗಾ ಘಡಘಡಿಸಿದರೂ, ಹೈದರಾಬಾದ್ ಜನತೆ ಮಾತ್ರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ಗುಲಾಮರ ಗುಲಾಮರಾಗಿ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 1948ರ ವರೆಗೂ ಒತ್ತಡ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ದೌರ್ಜನ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಾಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ-ಸ್ಥಾನಮಾನ: ಹೈದರಾಬಾದ್ ನಿಜಾಮರ ಆಳ್ವಿಕೆಗೂ ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ-ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿಗೂ ಒಂದು ಗಾಢವಾದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ನಾಡು ನುಡಿಯ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಕಪಟರಾಳ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಪ್ರೊ. ಡಿ. ಕೆ. ಭೀಮಸೇನರಾಯರು, ಮಾನ್ವಿ ನರಸಿಂಗರಾಯ, ರಾ. ಗು. ಜೋಶಿ ಪ್ರೊ. ಧ್ರುವನಾರಾಯಣ ಮುಂತಾದವರು ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯ ಇಂದು ನಮಗೆ ದಿಕ್ಕೂಚಿ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣದ ಚರಿತ್ರೆ ರಚಿಸಿದ ಡಾ. ಗೋಪಾಲರಾವ್ ಹಿಂದಿನ ಈ ಮಹನೀಯರ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದಿರುವುದು ಕೂಡ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿ.

ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಾನ ಅವಮಾನಕ್ಕೀಡಾದದ್ದು ಮತ್ತು ಸ್ಥಿತಿ ಅಧೋಗತಿಗೆ ಜಾರಿದುದನ್ನು ಮೂರು ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಂದು ರಾಜಕೀಯ ಆಧಾರಿತ ಈ ಪ್ರಾಂತ ವಿಂಗಡಣೆ, ಎರಡು, ಆಡಳಿತದ ನಿಷ್ಕಾಳಜಿ. ಮೂರು, ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಮತ್ತು ಅದು ಪಡೆದ ಗೌಣಸ್ಥಾನ. ಈ ಮೂರು ಅಂಶಗಳು ಒಂದರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ಶೋಚನೀಯ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಯ್ದುದ್ದು ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ.

ಆದರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಪ್ರಾಂತ ನಿಜಾಮರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ತೆಲಂಗಾಣದಲ್ಲಿ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವುಗಳನ್ನು ಮರಾಠವಾಡಾ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಕನ್ನಡನಾಡು ಎಂದು ಅಂದೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಂಗಡಣೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಶೋಚನೀಯ ಹಂತ ತಲುಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಂಶೋಧಕರು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಕುರಿತು ವಿಲಕ್ಷಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಸೂಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಇತರ ತೆಲಗು, ಮರಾಠಿ

ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದಂತೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ, ಅದಕ್ಕೂ ಭಾಷಾನ್ವಯ ನಾಮಕರಣವಾಗಿದ್ದರೆ, ಈ ವಿಲಕ್ಷಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಇಂಥ ಅಪಾಯದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಲು ಅಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಜನನಾಯಕರು ಏಕೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದರು. ಅಥವಾ ಅಂದು ಅಂಥ ಪ್ರಭಾವಿ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲವೇ? ಒಂದು ವೇಳೆ ಇದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕರಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರದೇಶ ರಚನೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲವೇ? ಏನಿದ್ದರೂ ಅಂದಿನ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿದ್ದರೆ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಜನ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಒಂದು ರೀತಿಯ ಅತಂತ್ರ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಬಗೆಯ ವಿಂಗಡಣೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಮಾತ್ರ ಅತ್ಯಂತ ಭೀಕರವಾಯಿತು.

ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಹೇಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕ ಪ್ರದೇಶಗಳು ಅನ್ಯ ಭಾಷೆಯ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಪಟರಾಳರ ದಾಖಲೆಯಿಂದಲೇ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆ ಕಾಲದ ಮರಾಠಿ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೂ ಸೇರಿದೆ. ದ ವಿಜಯಪುರದ ಆದಿಲಶಾಹಿ ಸುಲ್ತಾನರಿಂದ ಹೊರಟ ಫರ್ಮಾನುಗಳು, ಸನದುಗಳು ಫಾರಸೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಿಲ್ಲೆದಾರರಿಂದ, ಅಮಲ್ದಾರ ಜಮೀನ್ದಾರರಿಗೆ ಬರೆದವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಅರ್ಧಭಾಗ ಫಾರ್ಸಿಯಲ್ಲಿ, ಕೆಳಗಿನ ಭಾಗವು ಮೋಡಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಮಾತ್ರ ಫಾರ್ಸಿ ಅಥವಾ ಫಾರಸಿ (ಕ.ಏ. ಇತಿಹಾಸ ಪು. 50) ಮುದ್ರಿತವಾದ ಮರಾಠಿ ಸು. 1800 ರಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ನಡುವೆ ಆದ ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಿಜಾಮನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ರಾಯಚೂರು, ಕಲಬುರ್ಗಿ ಮತ್ತು ಬೀದರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಾಲಾನಂತರ ಪೇಶ್ವೆ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿಯೇ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಬರಹದ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಕನ್ನಡವು ಬರಿಯ ಮಾತನಾಡುವ ದಿನ ಬಳಕೆಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಉಳಿದು, ತೀರ ಗೌಣ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಿತು. ಶಾಲೆಯ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸ ಕೂಡ ಮೋಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಬಳಿಕ ಕನ್ನಡ ಅಕ್ಷರಾಭ್ಯಾಸ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಲೇ ನಡೆಯಿತು. ವ್ಯವಹಾರಸೃಜನ ಮರಾಠಿ ಮೋಂಡಿ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡರು ಎಂದು ವಿವರಿಸುವ ಕೃಷ್ಣರಾಯ (ಕಪಟರಾಳ) ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮರಾಠಿಗೆ ಮನ ಸೋತು ಕನ್ನಡವನ್ನು ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಕಂಡರು. ಬಣಜಿಗರಂತೆ ಕನ್ನಡವೇನು ಕಲೀತಿ? ಎನ್ನುವ ಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಯಿತು. ಆಗ ಕೇವಲ ಆಡು ಮಾತಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಉಳಿದಿದ್ದು

ಈ ವಿಂಗಡನೆಯ ಫಲವಾದ ರಾಜಕೀಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯೂ ಕನ್ನಡ ದುರಂತವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.

1853 ರಲ್ಲಿ ಬೀದರ್, ಉಸ್ತಾನಬಾದ ಮತ್ತು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮರಿಂದ ಪಡೆದ ಬ್ರಿಟಿಷರು. 1857ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ನಿಜಾಮರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು 1860 ರಲ್ಲಿ ಸುರಪುರವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ಥಾನಮಾನ ನೀಡಿದರು. ಆಗ ಕಲಬುರ್ಗಿ (ಗುಲಬರ್ಗಾ) ಪ್ರದೇಶವೂ ಸುರಪುರಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಸುರಪುರದ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಅದನ್ನು ಕಲಬುರ್ಗಿ, ರಾಯಚೂರು, ಲಿಂಗಸಗೂರು ಮತ್ತು ನಳದುರ್ಗ ಹೀಗೆ ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಯಿತು. ಬೀದರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ನಳದುರ್ಗ ಅಂದರೆ ಇಂದಿನ ಉಸ್ತಾನಬಾದ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲೇ ದೂಡಲಾಯಿತು.

ಈ ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ವಿಭಜನೆಯ ನಂತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಬಂದವರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉತ್ತರದ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದ ಮುಸ್ಲಿಮರು. ಅವರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫಾರ್ಸಿ ಪ್ರಭಾವ ತಗ್ಗಿತು. ಅದರ ಬದಲು ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯಿತು. ನಂತರ ಮರಾಠಿ ಆದರೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಗೌಡ, ಕುಲಕರ್ಣಿ, (ಸೇನಾಬೋವ) ಶಾನಭಾಗರು, ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ ತೆಲಗು, ಮರಾಠಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದು, ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ಗೊಂದಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿವಾರಿಸಲು, ಅಂದಿನ ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನ ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದು ಅವರಲ್ಲಿ ಇಮಾದ್‌ಜಂಗ್ ಬಹದ್ದೂರ ಎನ್ನುವ ಒಬ್ಬ ಸುಬೇದಾರ ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಲಿಂಗಸಗೂರು, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳ ತಾಕ್ಕಾರರಿಂದ ವರದಿಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ವಾಸ್ತವ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮನಗಂಡು ಅಲಂಪೂರ (ಗದ್ದಾಲಿ) ಮೊದಲಾದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತೆಲಗು ಇರುವುದು ಸರಿ.

ಆದರೆ ರಾಯಚೂರಿನ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಕನ್ನಡವನ್ನೇ ಜನ ಆಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ ಬೀದರ, ಯಾದಗಿರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡವೇ ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಗೌಡ, ಕುಲಕರ್ಣಿಗಳಿಗೆ ಮೈಯುಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಇವರು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಆಡಳಿತ ಗೊಂದಲ ಸ್ಥಿತಿ ಖಂಡಿಸಿದ ಇಮಾದ್‌ಜಂಗ್ ಬಹದ್ದೂರ್, ಅವು ಬೀದರ್ ಸೇರಿದಂತೆ ರೂಢಿಗತವಾಗಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿಯನ್ನೇ ಬಳಸುವ ಜನರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಜನ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಬಳಕೆಯಿರುವ ಸುರಪುರ, ಶಹಾಪುರ, ಯಾದಗಿರಿ, ಕಲಬುರ್ಗಿ, ಮಹಾಂಗಾವ್ ಮುಂತಾದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದು ಆಯಾ ಭಾಗದ ಮರಾಠಿ ಮೈಯುಂಡ ಗೌಡ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಜನರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಕಲಿತು ದಪ್ಪರಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ರೂಢಿಸಬೇಕೆಂದು ಮತ್ತು

ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಂಥವರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಕಲಿಯಲು 3 ತಿಂಗಳು ಅಥವಾ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲಾವಕಾಶ ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಆದೇಶ ಹೊರಡಿಸಲು ತಿಳಿಸಿದ್ದರು.

ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಕಲಿಕೆ 1880 ರ ದಶಕದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಮತ್ತು ಕಲಿಕೆಯ ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದ ಕಾಲ. ಮತ್ತು 1884 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಎರಡು ವರ್ಷ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಲು ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಟಿತ್ತು. ಈ ಸಂಗತಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಆಗುತ್ತಿರುವ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮನಗಂಡ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಆದೇಶದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣಾ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಭಾಗದ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಂಗ್ಲ ದೇಶಿ ಭಾಷೆಯ ಶಾಲೆ ಆರಂಭಿಸಬೇಕು ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸುಬಾಹದಲ್ಲಿ ಒಂದಾದರೂ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯಿರಬೇಕು. ಆಗ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಕಲಿಕೆಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ದೊರೆಯಿತು. ಮುಂದೆ 1887-88 ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಿಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮ ಕನ್ನಡವೇ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ಸರ್ಕಾರ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡಿತು.

ಈ ಆಜ್ಞೆ ಹೊರಟ ಬಳಿಕ ಕೆಲವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರು ಚುರುಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿದರು. ಅಂಥವರಲ್ಲಿ ಕಲಬುರ್ಗಿ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ ಅವರ ಹೆಸರು ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ಇವರು ಕನ್ನಡ ಕಲಿಕೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಲು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ ಕೂಡ ಕನ್ನಡ ಆಗಬೇಕು ಎಂದು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸೂಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು.

ಇದೇ ರೀತಿ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಮಹಾ ಅಗ್ರಹಾರವೆಂದು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಕುಕನೂರು, ಈ ನೂತನ ಪಾಠಶಾಲೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳವಾಯಿತು. ಕುಕನೂರಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಂಡಿತ ಕಟ್ಟಿ ರಾಘವೇಂದ್ರಾಚಾರ್ಯರು ಮತ್ತು ಇತರರ ಸೂಚನೆಯೊಂದಿಗೆ ಈ ಶಾಲೆಗೆ ಗುರುಕುಲ ಶಿಕ್ಷಣ ಸ್ವರೂಪ ನೀಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಈ ಶಾಲೆಗೆ ವಿದ್ಯಾನಂದ ಗುರುಕುಲ ಎಂದು ಕರೆದರು.

ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರಲ್ಲಿ ಕೊಪ್ಪಳ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಖ್ಯಾತ ಗಾಂಧೀವಾದಿ ಶಿರೂರು ವೀರಭದ್ರಪ್ಪ, ಖ್ಯಾತ ಕವಿ ಕಾವ್ಯಾನಂದ (ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ) ಶ್ರೀ ಅನಿರುದ್ಧ ದೇಸಾಯಿ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಮುಖರು. ದೇಸಾಯಿ ಅವರು ವಿದ್ಯಾನಂದ ಗುರುಕುಲದ ಗುರಿಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಶಿಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ್ದ ಜ್ಞಾನ ಗುಣಶಕ್ತಿಗಳ ವಿಕಾಸಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆದ ಪ್ರಯೋಗ

ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನಗಳು. ಬೌದ್ಧಿಕ ವಿಕಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಶಾರೀರಿಕ. ಮಾನಸಿಕ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಕಾಸ ಸೇರಿರುತ್ತವೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮತ್ತು ನಿಜಾಂ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಕೊಪ್ಪಳ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಲಕರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇಂಥ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಕೊಡುವುದೇ ಗುರುಕುಲದ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ ಶಿಷ್ಯದೇವೋ ಭವ ಎನ್ನುವುದೇ ನಮ್ಮ ಬೀಜ ಮಂತ್ರವಾಗಿದೆ. ಪಾಲಕ, ಬಾಲಕ, ಶಿಕ್ಷಣ ನಡುವಿನ ಗಾಢ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟ ದೇಸಾಯರು, ಗುರುಕುಲದ ಪೂರ್ಣ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೀಗೆ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಗುರುಕುಲದ ಗುರಿಯೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದೇವೋಭವ ಎಂಬ ತತ್ವವೂ ಕೈಗೊಡುವುದು.

ನಮಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಬಳಿಕ ನಾವು ಇತರ ಭಾಗದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಜೊತೆ ಸರಳವಾಗಿ ನೇರವಾಗಿ ಸೇರಿದ್ದೇವೆ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕೂಡ ನಾವು ಹೋರಾಟ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅದೊಂದು ಬೇರೆ ವಿಷಯ.

ಇಂದು ಹರಿದು ಹಂಚಿಹೋದ ಅಖಂಡ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾವಿದ್ದೇವೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ನಮ್ಮಷ್ಟು ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ನೊಂದು ಬೆಂದ ಬಳ್ಳಾರಿ ಭಾಗವೂ ಹೈದರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ ಈಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೇಗಿದೆ? ನಾಯಿ ಕೊಡೆಗಳಂತೆ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾಧ್ಯಮ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳೇ, ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮುಂದಿದೆ. ಈ ಕುರಿತು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಶೋಧನೆ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು:

1. ಹೈದರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕಟ್ಟಿದವರು, ಎಂ. ದೈವನಾರಾಯಣ.
2. ಹೈದರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಾಡು-ಪಾಡು, ಡಾ. ಅಮರೇಶ ನುಗಡೋಣಿ.
3. ಹೈದರಾಬಾದ ಕರ್ನಾಟಕ, ಜಾಗೀರದಾರ ಆರ್. ಜಿ., ವಿಠಲರಾವ್ ಲಿಂಗಸಗೂರ.
4. ಗಿರಿ ಸಂಪದ, ಡಾ. ದೇವೇಂದ್ರಕುಮಾರ ಹಕಾರಿ.